

**Hilmi Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*
(İstanbul: İz Yayıncılık, 2. Basım, 2016),
226 sayfa, ISBN: 9786053260493**

**Kitap
Tanıtımı**
Book
Review

Hatice YILDIZ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı
Masters Student, Selçuk University Social Sciences Institute, Basic Islamic Sciences Department
Konya, Türkiye
✉ haticeyildiz5842@gmail.com   orcid.org/0009-0000-5784-6267

Yazar
Author

Yıldız, Hatice. "Hilmi Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2. Basım, 2016), 226 sayfa, ISBN: 9786053260493". *Tevilat* 5/2 (Aralık 2024), 511-522.
 doi.org/10.5281/zenodo.14585827

Atıf
Cite as

Received / Geliş Tarihi: 22.11.2024
Accepted / Kabul Tarihi: 28.12.2024

e-ISSN: 2757-654X
www.tevilat.com

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını **CC BY-NC 4.0** lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the **CC BY-NC 4.0**.

Yayıncı/Published by: Selçuk University Press

Bilgi
Info

Hilmi Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür* (İstanbul: İz Yayınları, 2. Basım, 2016), 226 sayfa, ISBN: 9786053260493

Kitap; 19. ve 20. yüzyıllarda yaşamış olan batılılaşma ve aklı ön plana alan olguculuk gibi akımların etkisine karşı toplumu bilinçlendirmeyi amaç edinen aydınlarla birlikte batılılaşmaya sempati besleyen aydınların anlatıldığı derleme niteliğinde bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Kitapta bu yüzyıllarda dünyada yaşanan değişimler karşısında içinde yaşanılan toplumda görülen kabz durumu ile aydınların verdiği mücadele anlatılmış ve aydınlar için edebiyat varoluş olarak ifade edilmiştir. Eserde edebiyatın hayatı anlamlandırmak, hayatın muhasebesini yapmak ve değişimler karşısında uygun tavır koymak gibi işlevleri üzerinde durulmuştur. Bu dönemde sanat ve edebiyatın, toplumun sahip olduğu değerleri korumayı kendisine vazife edindiği görülmektedir.

Özet **Anahtar Kelimeler:** Edebiyat, Din, Tereddüt, Tefekkür, Doğu-Batı.

Hilmi Uçan, *Hesitation and Contemplation* (İstanbul: İz Publications, second edition, 2016), 226 pages, ISBN: 9786053260493

Book; It can be considered as a compilation of the intellectuals who lived in the 19th and 20th centuries and aimed to raise public awareness against the influence of movements such as westernization and positivism, which prioritizes reason, as well as intellectuals who sympathize with westernization. In the book, the struggle of the intellectuals with the constipation seen in the society in the face of the changes experienced in the world in these centuries is explained and literature is expressed as existence for the intellectuals. The work focuses on the functions of literature such as giving meaning to life, accounting for life, and taking the appropriate attitude towards changes. In this period, it seems that art and literature took it upon themselves to protect the values of the society.

Abstract **Keywords:** Literature, Religion, Hesitation, Contemplation, East-West.

Giriş

Dinler, gerek beşeri gerek ilahi yönleri ile her zaman insanlığa bir dünya görüşü ve yaşam biçimi sunmaktadır. Dinlerin getirmiş olduğu bakış açıları, dünya görüşleri ve kurallar uygarlıkların oluşmasını sağlamıştır. Bu eserde de yazar, uygarlığı geçmişteki insanlar ile gelecekteki insanlar arasında kurulan bağ olarak açıklamış ve bu bağ sayesinde insanın kendini ve dünyayı anlamlandırıldığını söylemiştir. Bununla birlikte uygarlıkların zamanla değişebileceğini, kabz ve bast dönemleri yaşayabileceğini söylemiştir. Uygarlıklar kabz döneminde tereddüte düşebilir ve başka uygarlıkları taklide yönelebilirler. Özgün olmayan, kendi değerleri ile uyuşmayan değişimleri taklit etme gafletine düşebilirler. Bu değişimler toplumda eğreti durabilir ve toplumlarda içten bir çürümeye neden olabilirler. Esere genel olarak bakıldığında, özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda dünyada yaşanan radikal değişimlerle (olguçuluk ve Batılılaşmanın getirdiği) toplumumuzun kabz durumuna sürüklendiği tespiti yapılmış, dönemin aydınları ve sanatçılarının bu durum karşısında edebiyatı sınımlanacak bir kale gibi gördüklerini, silahla değil kalem ile mücadele ettikleri anlatılmıştır. Ayrıca onlar için edebiyat varoluş olarak ifade edilmiştir. Bu durum edebiyatın hayatı anlamlandırmak, hayatın muhasebesini yapmak ve değişimler karşısında uygun tavrı koymak gibi işlevleri ile açıklanmıştır. Bu dönemde sanat ve edebiyat, mütemadiyen bir direniş olarak görülmüş ve toplumun-insanlığın sahip olduğu değerleri korumayı kendisine vazife edinmiştir.

Kitap yapısal olarak; sıradan kelimelerden, tekdüze bir anlatımdan uzak ve içerik olarak zengin olmakla beraber okuyucuyu rahatsız etmese de yer yer yazım yanlışlarına rastlanılmıştır.¹ Akademik bir anlatımla yazılan eserde sıkça Osmanlıca kavramlara rastlanılmaktadır. Yazar bu kavramlar için parantez ile açıklama kolaylığı sağlasa da bu durumun akıcılığı olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak eser için akademik dile ve jargon kullanımına sahiptir denilebilir.

---

¹ Hilmi Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2016), 132.

Tarihimize damga vuran farklı aydınların, yazarların, şairlerin ve fikir akımlarının anlatıldığı eser, okurken aydınların bakış açılarını karşılaştırma fırsatı da sunmaktadır. Kitap 18 bölümden oluşmakta ve her bölümde farklı bir aydın anlatılmakla birlikte bölümlerin eşit şekilde detaylandırılmadığını görülmektedir. Özellikle Necip Fazıl Kısakürek, Rasim Özdenören, Erdem Beyazıt ve Sezai Karakoç'un bölümlerine daha çok yer verilirken, tarihimizde önemli isimlerden birisi olan Mehmet Akif Ersoy'un anlatıldığı kısmın daha kısa tutulması okuyucu hayal kırıklığına uğratabilir.

Birinci bölümde Jean Calvin ve Kalvinizm'in doğduğu dönem, kültür ve din anlatılmıştır. Batı toplumlarının geçmişten beri yerleşik din algısına karşı sergilendikleri karşı duruşun nedenlerinden bahsedilmiştir. Sahip oldukları dinin; (Hristiyanlık, Katoliklik) adalet anlayışındaki katı tutumu, dinin getirdiği rutinlerin baskılayıcı olması ve faydacı olmaması üzerine o dönemin önde gelen isimleri "Martin Luther (1483-1546), Jean Calvin (1509-1564), F. Rabelais (1494-1553) ve M. Montaigne (1533-1592)"² yeni fikirler ve ekollerle buldukları toplum başta olmak üzere birçok toplumda ciddi bir reform hareketi oluşturmuşlardır. Kalvinizm, Protestanlık, Metodizm, Püritanizm mezhepleri ve bu mezheplerin beraberinde getirdiği fikir akımları bu reform hareketini desteklemiş ve toplumlarda radikal değişimler gözlemlenmiştir. Özellikle Kalvinist düşüncenin getirdiği animalist bir ekonomi, rasyonel akla önem veren, çalışma, rekabet ve hırs kavramlarını öne çıkaran, riyazet ve kanaat gibi duyguları reddeden değişimler üzerinde durulmuştur. Bu değişimlerin toplum üzerindeki yansımaları ise şu şekilde ifade edilmiştir. Eskiye hurafe gibi gören ve yeniye teşvik eden, seküler bir yaşama özendirilen, akılla her şeyin çözülebileceği fikrine öne çıkaran, çalışmaya çok önem veren, erdemi dakiklik çalışkanlık ve tutumluluk olarak gören³ olarak sıralanmıştır. Yazar Kalvanizm ekolünün ahlak anlayışını anlattıktan sonra özellikle Tanzimat dönemi sonrasında müslümanların bu ekolün getirdiği ahlak anlayışını sorgusuz kabul ettiklerini ve hayatlarına aldıklarını ifade

² Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*, 14.

³ Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*, 20.

etmiştir. Ancak bunu yapan müslüman topluluklarının gözden kaçırdıkları bir şey olduğunu söylemiş ve “İslam, Hristiyanlık gibi tahrif edilmiş bir değildir.”⁴ Diyerek durumu açıklığa kavuşturmuştur. O nedenle Kalvanizm’in getirdiği fikirler müslümanların yaşamına ve İslam’a uymamaktadır. Yazar müslümanların içinde olduğu bu durumu “entelektüel miyopluk”⁵ olarak adlandırmıştır. Yoğun bilgilerin sunulduğu bu bölümde okuyucunun kafasında yazarın vermek istediği mesaj ile ilgili bir şema oluşmasını amaçlandığı düşünülmektedir. Oluşturulan bu şema sayesinde diğer bölümlerin anlaşılabilirliğinin artacağı ve daha anlamlı hale geleceği varsayılmaktadır. Ayrıca kitabın ilk bölümünde yoğun bir bilgi akışı ile başlamasının okuyucuya sıkıcı geleceği düşünülmektedir.

Eserin ikinci ve üçüncü bölümünde Necip Fazıl Kısakürek’in olguculuğa olan yaklaşımı ve tasavvuf anlayışı ele alınmıştır. Fransa’da ortaya çıkan akılcılıktan doğan, aklın her şeyi çözeceğini düşünen, metafiziği ve teolojiyi reddeden olguculuk anlayışı Auguste Comte ile tüm dünyada hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır. Necip Fazıl Kısakürek olguculuğu “kuru akıl”⁶ olarak ifade etmiştir. Necip Fazıl’ın hayatında, eserlerinde tasavvuf belirgin bir şekilde görülmektedir. Özellikle yazar, Kısakürek için; batılılaşmayı sorgulayan, tenkit eden, batılılaşma karşısında doğru duruşun ne olduğu insanlara anlatan, gösteren ve tarihe damga vuran bir isim olduğunu ifade etmiştir. Ele alınan bölümlerde yazarın, Necip Fazıl’a karşı olan olumlu tavrı ve Necip Fazıl’ın fikirlerini desteklediği okuyucu tarafından açık bir şekilde hissedilmektedir. Özellikle bu bölümlerde yazarın objektif tutumdan uzaklaştığı görülmek ile birlikte eserde işlenen konunun ve verilen bilgilerin güvenilir kaynaklara dayandırıldığı da görülmektedir.

Eserin dördüncü bölümde umutlu ve mütevekkil aydınımız Sezai Karakoç anlatılmıştır. Yazar, Karakoç ile ilgili olarak sağlam duran, zorluklar karşısında çizgisinden ayrılmayan, Doğu’yu ve Batı’yı olması gereken yerde tutan, bütün müslümanların birlik

⁴ Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*, 24.

⁵ Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*, 37.

⁶ Necip Fazıl Kısakürek, *Doğru Yolun Sapık Kolları* (İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1978), 107.

olmasını isteyen ayrıca yazılarında ve düşüncelerinde bu mesajı veren aydınımız olarak nitelemiştir. Karakoç'un genel düşüncelerine bakıldığında ise rasyonel akıl yerine İslami akli, batı düşüncesi yerine doğu düşüncesini, tereddütler yerine tefekkürü, yeni yerine eskiyi, modern yerine gelenekseli ve dünya yerine ahiret hayatını seçerek eserlerini ve fikirlerini bu doğrultuda oluşturduğu ve insanlara da bu yönde önderlik yapmış bir aydın olduğu görülmektedir. Bölüm ile ilgili bir değerlendirme yapacak olursak, yazarın ilk bölümlerde okuyucuda oluşturduğu şemayı desteklediği ve eserin genel amacını en iyi hissettiren bölümlerden birisi olduğu söylenebilir.

Eserin beşinci bölümünde “Kudüs şairi” olan Nuri Pakdil anlatılmıştır. Eserde Pakdil'in bir duruşu olan ve bu bilinçle yazan, okuyan, bu yolda emek veren ve isteği olan kişileri destekleyen biri olduğu ifade edilmiştir. Yazılarında genel olarak insan-yaratıcı ve insan- insan ilişkisini ele almaktadır. Pakdil sanatı ve edebiyatı bir direniş hareketi gibi görmüştür. Yazılarını “sentezsiz İslam düşüncesi”⁷ bağlamında yazmıştır.

Altıncı bölümde Rasim Özdenören anlatılmıştır. Öykü yazıları ile öne çıkan Özdenören, hikâyelerinde insanların yaşadıkları iç çatışmaları ve trajedileri ele alınmıştır. Hikâyelerinde insanı yok eden değil yaşatan duygulara ve düşüncelere yönelmiştir. Yapılan şeylerin sözde kalmamasının kıymetini de şu sözle “bazı tövbeler sadece bazı ameller ile yapılır”⁸ açıklamıştır. Bu bölümde Rasim Özdenören ve hikâyeleri detaylı bir şekilde okuyucuya aktarılmıştır. Kavramlar açıklanmış ve güvenilir kaynaklar kullanılmıştır. Ancak bölüm, Rasim Özdenören ve fikirleri ile ilgili o kadar detaya boğulmuş ki eserin vermek istediği genel mesajdan uzaklaşıldığı görülmektedir. Yedinci bölümde “sevdası cennet”, “çocuklarda atlara binen şair” olarak bilinen Cahit Zarifoğlu'nu anlatmıştır. Birçok türde eser veren Zarifoğlu daha çok masal türünde yazdığı yazılarla ön plana çıkmıştır. Zarifoğlu eserlerinde “çocuğa seslenirken büyüğü düşünürken, büyüğü düşündürürken

⁷ Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*, 71.

⁸ Rasim Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam* (Ankara: Akabe Yayınları, 1979), 34.

çocukların hayal edeceği bir dünyaya götürür.”⁹ Zarifoğlu çocuksu bir duyarlılıkla yetişkinlerin kalbine dokunmuş ve dönemindeki önemli aydınlar gibi İslamiyet’i yaşamayı ve yaşatmayı, iyi olmayı, yaşamın bu dünyadan ibaret olmadığı mesajını vermeye çalışmıştır.

Sekizinci bölümde “Şiirimizin Köroğlu” olarak bilinen Erdem Beyazıt anlatılmıştır. Şiirlerinde ölümü yeniden diriliş olarak ele almakla birlikte “Bosna’ya Yazıt’ı yazar, Çeçenistan’a ağıt yakar, Afganistan gider oradaki acıyı Türkiye’ye taşır.”¹⁰ Onun şiirleri bireysellikten ziyade toplumsal mesajlar içermektedir. Beyazıt ölüm için şunları söylemiştir “ölümü düşünebilmek yaşam için bir pusuladır.”¹¹

Dokuzuncu bölümde Rasim Özdenören, Sezai Karakoç ve Yahya Kemal’in uygarlık ile ilgili düşünceleri ve eserlerine yön veren bakış açıları karşılaştırılmıştır. Yahya Kemal’in yazarlık süreci boyunca farklı ekollerin içinde bulunmakla beraber (Türkçülük, Türkiye Müslümanlığı, Batı Edebiyatı, Türkiye Türkçülüğü, Osmanlı Türkçülüğü) net bir tutumunun ve duruşunun olmadığı görülmektedir. Bölümde ele alınan aydınların farklılığını yazar şu şekilde “Yahya Kemal geri gelebileceği inanmadığı bir uygarlığı, Sezai Karakoç ve Rasim Özdenören ise gelecekte bu uygarlığı yaşayacağını ifade etmişlerdir.”¹² açıklamıştır. Bu bölümde yazar, farklı fikirleri olan aydınları benzerlik ve farklılıkları sunarak okuyucuya karşılaştırma imkânı sağlamıştır. Bu sayede konunun daha iyi anlaşılmasını amaçladığı düşünülmektedir. Ancak bölümde işlenen aydınların fikirleri ile ilgili yoğun bilgi aktarımının olduğu kısımlarda genel mesajın gölgede kaldığı düşünülmektedir.

Onuncu bölümde Tefik Fikret, Yahya Kemal ve Baudelaire’in eserleri ve bakış açıları ele alınarak okuyuculara karşılaştırma imkânı sunulmuştur. Yazar Tefik Fikret’in bakış açısını “marazlı, sıtmalı” olarak tanımlamıştır. Kitapta Tefik Fikret’in batı etkisini yoğun yaşayan ve akli öne çıkaran olguculuk fikirlerinden çokça

⁹ Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*, 98.

¹⁰ Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*, 106.

¹¹ Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*, 106.

¹² Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*, 122.

etkilendiği görülmektedir. Yahya Kemal kitapta geleneğe özlem duyan, nostaljik ve gelenekten beslenen yeni bir ses olarak anlatılmıştır. Baudelaire'in ise geçmişe duyduğu bir özlemi olmamakla birlikte gelecekte bir beklentisi yoktur. Baudelaire'i yaşadığı dönemdeki modern dünyayı anlatan ve haz olmaya odaklanan hedonist bir şair olarak tanıtılmıştır. Üç şairin bakış açılarındaki bu farklılık Tevfik Fikret'in *Sis*, Yahya Kemal'in *Siste Sesleniş* ve Baudelaire *Epilogue* şiirleri karşılaştırılarak detaylandırılmıştır. Bu bölümde de yazarın objektiften uzaklaştığı özellikle bazı kısımlarda eleştiri yaparak fikirlerini aktardığı görülmektedir.

On birinci bölümde Nurettin Topçu'nun toplum ve ahlak anlayışından bahsedilmiştir. Nurettin Topçu, her milleti yeşerten bir kuvvetin olduğunu ve Türkler için de bu kuvvetin İslam olduğunu belirtir. Bununla birlikte toplum için en sağlıklı ve uygun anlayışın "İslam Sosyalizmi" olduğunu ifade etmiştir. Yazar, Kapitalizm ve Liberalizm gibi akımların hep karşısında bir tavır sergilemiştir. Ayrıca yazar toplumdaki ahlaki yozlaşma üzerinde durmakta, tasavvufa önem vermekte ve Kuran'ı anlamak ve yaşamak fikri tüm yazılarında ve eserlerinde görülmektedir.

Eserin on ikinci bölümde Cemil Meriç ile ilgili değerlendirme yapılmıştır. Meriç, hayatta her şey en iyi zıttı ile açıklanabilir fikrini benimsemiştir. Buradan hareketle de Batı'yı anlamak için Doğu'yu tanımak, Doğu'yu anlamak için Batı'yı tanımak gerektiğini söylemiştir. Kendi dönemindeki birçok aydından onu ayıran en önemli özelliğin hem Batı'yı hem de Doğu'yu yakından tanınması ve kendi topraklarını, geleneklerini tercih etmiş olması olduğu düşünülmektedir. "Tanzimat'tan bu yana Türk aydınının alın yazısı iki kelimedede düğümleniyordu: Aldanmak ve aldatmak. Senaryoyu başkaları hazırlamıştı, biz sadece bir oyuncuyduk. Nesiller bir ütopyanın kurbanı olmuşlardı."¹³ diyerek bu tercihi neden yaptığı açıklamıştır.

On üçüncü bölümde Mehmet Akif Ersoy'dan bahsedilmiştir. Özellikle yaşadığı dönemde hâkim olan Batılılaşma düşüncesi ile

¹³ Cemil Meriç, *Bu Ülke* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 1974), 51.

mücadele etmiş ve İslamcılık akımını benimsemiş ve şiirlerine bu düşünce şekil vermiştir.

On dördüncü ve on beşinci bölümde ilk olarak günümüzde çok popüler olan entelektüel kavramının tarihinden söz edildikten sonra “arayış ve huzursuzluk adamı” olan Ahmet Hamdi Tanpınar’ın hayatı, edebi görüşleri, siyasi görüşü, yaşadığı dönemdeki akımlar ve hangi akımlardan etkilendiği konusu detaylandırılmıştır. Bununla birlikte Tanpınar’ın kalbinin Osmanlı ve Doğu’dan yana aklının ise Batı’dan yana olduğunu ifade etmiştir. Tanpınar, “Cesaret edebilseydim, Tanzimat’tan beri bir nevi Oedipus kompleksi, yani bilmeyerek babasını öldürmüş adam kompleksi içinde yaşıyoruz derdim.”¹⁴ diyerek sahip olduğu bakış açısını özetlemiştir.

On altıncı bölümde “hikâyesi olmayan adamlara acıyan” adam Kemal Tahir anlatılmıştır. Yazar, Tahir’in ne olursa olsun düşünmekten, sorgulamaktan ve kendine yanlış gelen şeyleri sorgulamaktan çekinmediğini ifade etmiştir. Yazar, topluma sunulan her bilginin(liberalizm, komünizm, Bolşevizm, faşizm, hitlerizm, emperyalizm) doğru olmadığını söylemiştir. Yaşadığı dönemde çok farklı fikir akımlarının etkin olduğu yerde aydının insanlara yol göstermeye ve¹⁵istikamet sunmaya çalıştığı söylenilmektedir. Bu bölümde de ele alınan iki yazarın eserleri ve hayat görüşleri derinlemesine ele alınarak okuyucuya karşılaştırma imkânı sunulmuştur.

On yedinci bölümde çöküş ve savrulma dönemi aydını Muhammed İktbal anlatılmıştır. İktbal içtendir, Mehmet Akif’e benzer bir duruşu vardır ve eserlerinde tasavvuf düşüncesi bariz görülmektedir. Türkiye’deki Türkçülük anlayışının çok uymadığını ve batıdan etkilenerek oluşturulduğunu ifade etmiştir. Bu bölüm on üçüncü bölüm gibi kısa tutulmuştur.

Son bölümde ise Fransa’da yaşayan Lübnanlı Hıristiyan yazar Amin Maalouf anlatılmıştır. Osmanlı coğrafyasını çok iyi tanıyan Maalouf, yazdığı romanların kurgusunu Osmanlı coğrafyasındaki çatışmalardan (Filistin-Yahudi, Türk-Ermeni, taht

---

¹⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yaşadığım Gibi* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2005), 38.

¹⁵ Uçan, *Tereddüt ve Tefekkür*, 199.

kavgaları) esinlenerek oluşturmuştur. Yazar, Maalouf'un Doğunun *Merdivenleri* ve *Tanios Kayası* romanlarını incelemiştir. Maalouf seküler yapıyı desteklemiş ve olguculuk (aklı temele almak) akımından etkilenmiştir. Bu bölümde Amin Maalouf'un eserleri ve sahip olduğu bakış açısı okuyucuya detaylı bir şekilde verilmiştir. Bölüm için eserin vermek istediği genel mesajı desteklediği söylenebilir.

Genel olarak esere bakıldığında yazarın iletmek istediği mesajı net bir şekilde ortaya koyduğu ve bölümleri de bu amaç doğrultusunda oluşturduğu görülmektedir. Özellikle birinci ve ikinci bölümde okuyucuya konu ile ilgili yoğun bir bilgi vererek genel çerçeve çizmektedir. Bu bilgiler diğer bölümleri daha anlaşılır kılmak ve okuyucuya ön hazırlık sunmak amacıyla verilmiştir. Her bölümün içeriği birbirinden farklı olsa da tüm bölümlerde mesajın ortak olduğu görülmektedir. Yazar, eserde ele aldığı konuları her ne kadar teoriye dayandırsa da hissiyatına göre fikirlerini serdettiği kısımlara da sıkça rastlanılmaktadır. Özellikle ikinci, üçüncü, beşinci ve onuncu bölümlerde bu durum daha ön plana çıkmaktadır. Literatüre bakıldığında benzer nitelikte eserlere pek rastlanılmamakla birlikte ele alınan aydınları ve işlenen konuların bireysel olarak çalışıldığı görülmektedir. Kitabın günümüzdeki yerine bakıldığında ise eserde işlenen batılılaşma, olguculuk, yozlaşma, entelektüel gibi konuların güncel olmasından dolayı okuyucunun ilgisini çekeceği düşünülmektedir. Bununla birlikte eserin, daha önce çalışılmış ve genel geçerliliği kabul edilmiş bilgileri kullanarak yeri geldiğinde bu bilgileri tadil ederek literatürde bir saha oluşturduğu söylenebilir. Ancak yazarın bazı kısımlarda konuya sübjektif yaklaşımı ve konu ile ilgili analizleri karşı fikirde olan okuyucu kesimin kitaba karşı çekimser tutum sergilemesine neden olabilir.

Eserin içerik ve başlık uyumuna bakıldığında; genel başlık ve bölümler arasında, bölüm başlıkları ve bölüm içeriğinde bir uyum yakalandığı söylenebilir. Ancak bazı bölümlerde sonuç kısmının olması okuyucuda diğer bölümler için de böyle bir beklenti oluşmasına neden olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte kitabın son kısmında sonuç niteliğinde genel bir değerlendirme yapılmasının daha iyi olacağı ve okuyucuya mesajın net iletilmesini

sağlayacağı varsayılmaktadır. Ayrıca her bölümde sonuç kısmının bulunmasının kitapta bölümler arasında genel bir şekil uyumluluğu sağlayacağı da düşünülmektedir.

Yazarın önceki araştırma ve eserlerine bakıldığında, bu çalışmada incelenen kitapta yer alan bölümlerin daha önce ayrı ayrı müstakil olarak çalışıldığı görülmektedir. Bundan dolayı eser, yazarın önceki eserlerinin bir arada olduğu bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Eserin zengin bir kaynakçaya sahip olduğu ve eserde güvenilir kaynaklara başvurulduğu görülmüştür. Yazar, eserin birçok bölümünde kişisel düşüncelerini yansıttığı ve yeri geldiğinde eleştirel değerlendirmelerini (Tevfik Fikret'in olduğu bölüm) kullandığı görülmüştür. Bu nedenle eser objektif bir bakış açısından uzak kaleme alınmıştır denilebilir. Bu durum beraberinde eserin okuyucu kitlesini etkilemiştir. Çünkü batılılaşma ve oliguculuk fikrine yakın olan okuyucular bu noktada eserin tarafı bir bakış açısı ile yazıldığını düşünebilir.

Sonuç olarak yazarın günümüzde hala etkilerini yoğun bir şekilde hissettiğimiz batılılaşma ve oliguculuk anlayışının getirdiği bilinçsizce yaşanan değişimler karşısında toplumda bir farkındalık yaratmak için bu kitabı yazdığı düşünülmektedir. 19. ve 20. yüzyıllarda yaşayan ve bu yönde topluma ışık olup dönemine damga vuran aydınların anlatıldığı bir derleme çalışması olması nedeniyle alanda özel yeri olan bir eser olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Kısakürek, Necip Fazıl. *Doğru Yolun Sapık Kolları*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1978.
- Meriç, Cemil. *Bu Ülke*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2. Basım, 1974.
- Özdenören, Rasim. *Gül Yetiştiren Adam*. Ankara: Akabe Yayınları, 1. Basım, 1979.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Yaşadığım Gibi*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2005.
- Uçan, Hilmi. *Tereddüt ve Tefekkür*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2. Basım, 2016.

